

ценними бумагами), значительное развитие в последнее время получил межбанковский рынок, позволяющий наиболее рационально использовать имеющиеся в распоряжении банков средства. Однако здесь также остается нерешенной проблема гарантированного возврата подобных ссуд, их обеспеченности. Отсюда следует, что коммерческие банки, заботясь об увеличении кредитных ресурсов, должны больше делать упор на эффективное использование этих ресурсов прежде всего для долгосрочного кредитования производственного сектора экономики.

ЛИТЕРАТУРА

1. Basle Committee on Banking Supervision. International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards («Capital Accord»). – 1988 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bis.org/publ.
2. Ключевые принципы эффективного банковского надзора. Базельский комитет по банковскому надзору : пер. с англ. – Базель, 1997.
3. Ширинская Е. Б. Операции коммерческих банков : российский и зарубежный опыт / Е. Б. Ширинская. – М. : Финансы и статистика, 1995. – 158 с.

УДК 368(477.53)

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ: СТРАХОВИЙ РИНОК ПОЛТАВЩИНИ

Г. М. Ярова

Стратегія формує напрямки здійснення основних заходів щодо отримання певних результатів у цілому і повинна передбачати характер необхідних дій і операцій для досягнення визначеної мети. Стратегія розвитку регіональних страхових ринків в Україні має базуватися на: ґрунтовному аналізі тенденцій і перспективних напрямів їх функціонування; плануванні й прогнозі на підставі такого аналізу їх розвитку з виділенням державних пріоритетів здійснення страхових процесів у регіоні, розробленням концепцій і програм розвитку регіональних страхових ринків; визначенні процедур управління, контролю й оцінки розвитку регіонального страхового ринку та мотивації його суб'єктів [6, с. 31]. Напрями стратегічного розвитку страхової галузі у Полтавському регіоні визначаються за рахунок дослідження регіональної специфіки.

У зв'язку з цим проблема визначення тенденцій функціонування страхового ринку Полтавщини є цілком актуальною і потребує подальшого дослідження.

Метою статті є дослідження стану страхового ринку Полтавщини та формування

основних напрямів стратегічного розвитку регіонального страхового ринку Полтавщини.

Об'єктом дослідження є процеси становлення і стратегічного розвитку страхового ринку Полтавщини.

Предметом дослідження є теоретичні й практичні проблеми формування і функціонування страхового ринку Полтавщини.

В останніх дослідженнях таких вітчизняних учених, як В. Д. Базилевич, М. В. Мних, В. А. Борисова, С. С. Осадець, Н. М. Внукова, О. О. Охріменко, Т. М. Журавель, С. Ю. Романенко, В. М. Фурман, В. М. Юрах, Н. П. Докторов, О. Д. Вовчак, Д. А. Навроцький виділено ряд факторів, що стримують розвиток вітчизняного страхового ринку: низька платоспроможність населення, низький рівень компенсації втрат, недовіра населення до страхування, відсутність цілеспрямованої державної політики у галузі страхування, низький рівень капіталізації страховиків [2, 4, 5].

Однак поза увагою вітчизняних учених залишається питання виявлення факторів, що визначають розвиток саме регіональних ринків страхових послуг. Відсутність концептуальної

основи розвитку регіонального страхового ринку спричинює те, що в більшості регіонів страховий ринок розвивається безсистемно, без активного контролю і ефективної підтримки з боку держави та не забезпечує належного страхового захисту населення й суб'єктів господарювання [6, с. 14]. Тому для обґрунтування пропозицій щодо створення регіональної політики розвитку страхової галузі необхідно об'єктивно оцінити особливості функціонування ринку страхових послуг Полтавщини.

Незважаючи на те, що на сьогодні проблема вітчизняного страхового ринку полягає не стільки в розвитку, скільки у виживанні його суб'єктів, ми вважаємо, що в основі формування регіональної страхової політики повинна бути покладена ідея розвитку.

В аналізі стану вітчизняного страхового ринку обов'язково необхідно враховувати те, що, з одного боку, його стан багато в чому залежить від макроекономічної ситуації, а з іншого – потребує здійснення наукових досліджень економічних і фінансових основ страхової діяльності.

Фінансовий механізм страхування – це порядок і умови формування й використання коштів страхових фондів; сукупність фінансових стимулів, важелів, інструментів, форм і методів регулювання процесів і відносин у сфері страхування [6, с. 4].

Страховим потенціалом регіонів є реальний обсяг страхових послуг; наявні і потенційні можливості регіонального страхового ринку, забезпеченість його відповідними ресурсами.

Визначення факторів, важелів фінансового механізму страхування і страхового потенціалу Полтавщини та формування стратегічних напрямів регіональної політики є проблемою, яка потребує нагального вирішення.

Страхова політика є складовою економічної політики уряду, системою заходів щодо забезпечення страхового захисту, управління формуванням і використанням страхових фондів; упровадження обов'язкового страхування; регулювання діяльності учасників страхового ринку й підвищення ефективності їх функціонування; підготовки кадрів; регламентації інтеграційних процесів у сфері страхування [6, с. 4].

Згідно з даними Державного комітету статистики України станом на 1 січня 2009 р.

на території Полтавської області функціонує п'ять страхових компаній зі статусом юридичної особи, зареєстровані як закриті акціонерні товариства: «Саламандра-Україна», «Ротонда», «Залізничні шляхи» в Полтаві та «Партнер» і «Онікс» у Кременчуці [10].

Дані про фінансову діяльність цих страхових компаній свідчать, що за 2005–2007 рр. темпи приросту видатків страховиків Полтавщини майже втричі перевищували темпи приросту доходів. У 2008 р. ми спостерігаємо від'ємне значення темпів змін доходів і видатків. При цьому темпи змін видатків удвічі перевищують темпи змін доходів. Також слід відмітити, що у 2007 р. доходи страховиків Полтавщини збільшилися удвічі відносно 2006 р., але вже в 2008 р. спостерігається їх зменшення майже на 8 %. Загальний обсяг доходів страховиків за 2005–2008 рр. завжди перевищував загальний обсяг їх видатків. Рівень видатків при цьому мав тенденцію до зрівняння з доходами: у 2006, 2007, 2008 рр. відповідно становив 77,4 %, 86,7 та 90,2.

Про значний потенціал зростання вітчизняного ринку страхування протягом минулих років свідчать факти: рівень проникнення страхових продуктів порівняно з країнами Центральної та Східної Європи – був одним з найнижчих, але поступове зростання ВВП України (720328 млн грн у 2007 р., що на 188409 млн грн більше за показник 2006 р.) позитивно вплинуло на розвиток вітчизняної страхової галузі [7, с. 48]. Незважаючи на швидкість збільшення розмірів ринку страхування, держава не приділяла йому належної уваги, саме через що можна відзначити поступове зменшення частки чистих страхових премій у складі Валового внутрішнього продукту України до 2005 року. Частка валових і чистих страхових премій у ВВП за 2006 р. становила відповідно 2,6 % та 1,6; і за 2007 р. – 2,6 та 1,7 % [10]. Це свідчить про негативні тенденції на вітчизняному страховому ринку, адже рівень аналогічного показника в країнах Європейського Союзу наразі становить 8–12 % [3, с. 127].

Протягом 2005–2007 рр. обсяг валового регіонального продукту (ВРП) Полтавської області у фактичних цінах збільшувався, але темпи його змін коливалися (табл.).

Таблиця

Динаміка Валового регіонального продукту Полтавщини і обсягів чистих страхових премій регіональних страховиків за 2005–2007 рр. [10]

Показник	2005 р.	2006 р.	2007 р.
ВРП вусього, у фактичних цінах, млн грн	18099	22179	28355
ВРП, у відсотках до попереднього року	129,4	122,5	127,8
Чисті страхові премії, тис. грн	75801	103170	140980
Чисті страхові премії, у відсотках до попереднього року	110,5	136,1	136,6

Зміни чистих страхових премій у 2006 р. відносно 2005 р. віддзеркалюють підвищення темпів зростання, але вже у 2007 р. ми спостерігаємо їх стагнацію, що дублює стан аналогічного показника протягом досліджуваного періоду в масштабі вітчизняного страхового ринку.

Частку валових і чистих страхових премій у валовому регіональному продукті Полтавщини унаочнює графік (рис. 1). Протягом 2005–2007 рр. катастрофічно невелика частка страхових премій у ВРП Полтавщини повільно, але збільшувалася, що свідчило про виникнення певних можливостей для страхових компаній щодо взяття на власну відповідаль-

ність досить вагомих ризиків без укладання договорів цесії.

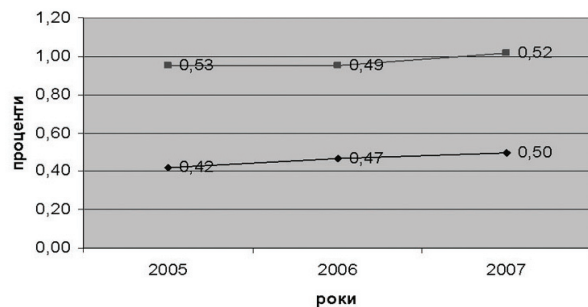

Рис. 1. Частка валових і чистих страхових премій у валовому регіональному продукті Полтавщини протягом 2005–2007 рр. [10]:

■ – частка валових страхових премій у ВРП;
◆ – частка чистих страхових премій у ВРП

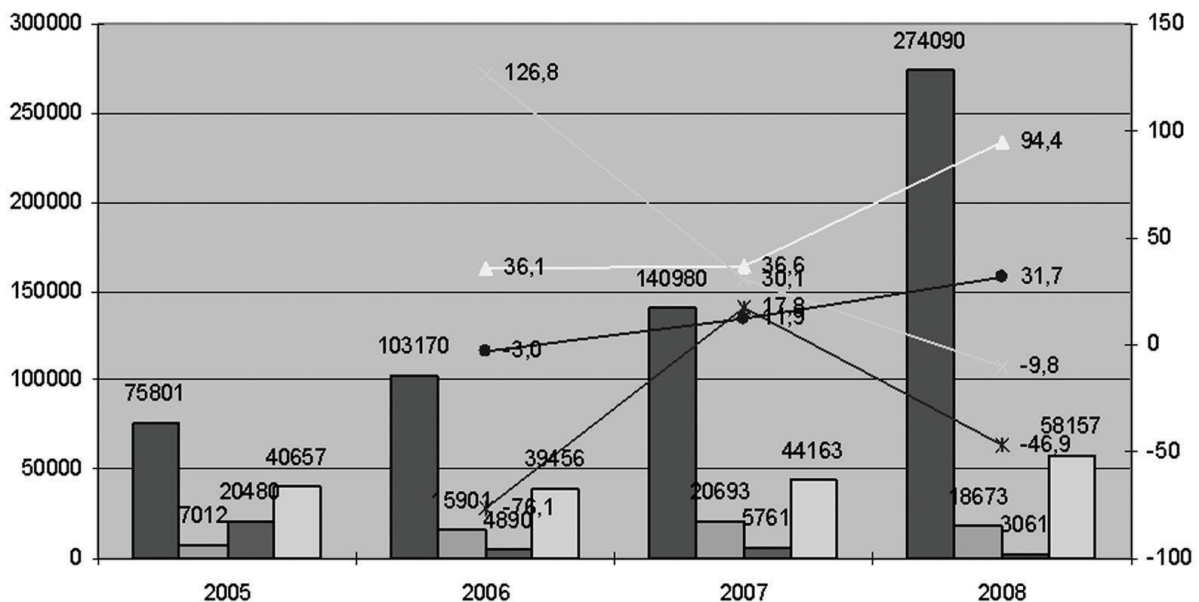

Рис. 2. Динаміка та темпи змін показників страхових компаній Полтавщини за 2005–2008 рр. [10]:

■ – страхові премії; ■ – страхові виплати; ■ – страхові платежі від перестраховування;
■ – страхові платежі сплачені перестраховикам; ▲ – темпи змін страхових премій;
× – темпи змін страхових виплат; * – темпи змін страхових платежів від перестраховування;
● – темпи змін страхових виплат, сплачених перестраховикам

Згідно з даними діаграми (рис. 2), протягом 2005–2008 рр. спостерігається збільшення обсягів чистих страхових премій, особливо у 2008 р., і темпів їх приросту відповідно по роках: 36,1; 36,6; 94,4 %, а також зниження темпів чистих страхових виплат: 126,8, 30,1 та –9,8. Стрімке збільшення темпів зростання зобов'язань страховиків потребує збільшення власного капіталу. При стабільній діяльності страховиків темп зростання страхових премій повинен становити близько 25 % за рік.

Отже, страховики Полтавщини знижують власну активність як цесіонарії, оскільки страхові платежі від перестраховування за досліджуваній період зменшились на 85 %. Натомість страховики Полтавщини збільшують обсяги коштів, спрямованих у перестраховування власних ризиків: страхові платежі, сплачені перестраховикам, збільшились у 2008 р. відносно 2005 р. на 30 %. Це можна пояснити

збільшенням у страхових портфелях договорів зі страховими сумами, обсяг кожної з яких перевищує 10 % статутного фонду страховика [1]. Позитивним можна визнати зміцнення фінансової надійності регіональних страхових компаній через відносини цесії, а негативним – відтік капіталу за межі Полтавського регіону у вигляді перестрахових премій.

Для аналізу діяльності страховиків-юридичних осіб, що функціонують на Полтавщині, доречно розглянути структуру страхових премій та страхових виплат за видами страхування, які становлять найбільшу частку у їх страховому портфелі (рис. 3). Частка надходжень з добровільного майнового страхування у 2008 р. проти 2007 р. збільшилася майже втричі. Рівень же відповідних виплат становив у 2007 р. близько 10,9 %, а у 2008 зменшився втричі – 3,5 %.

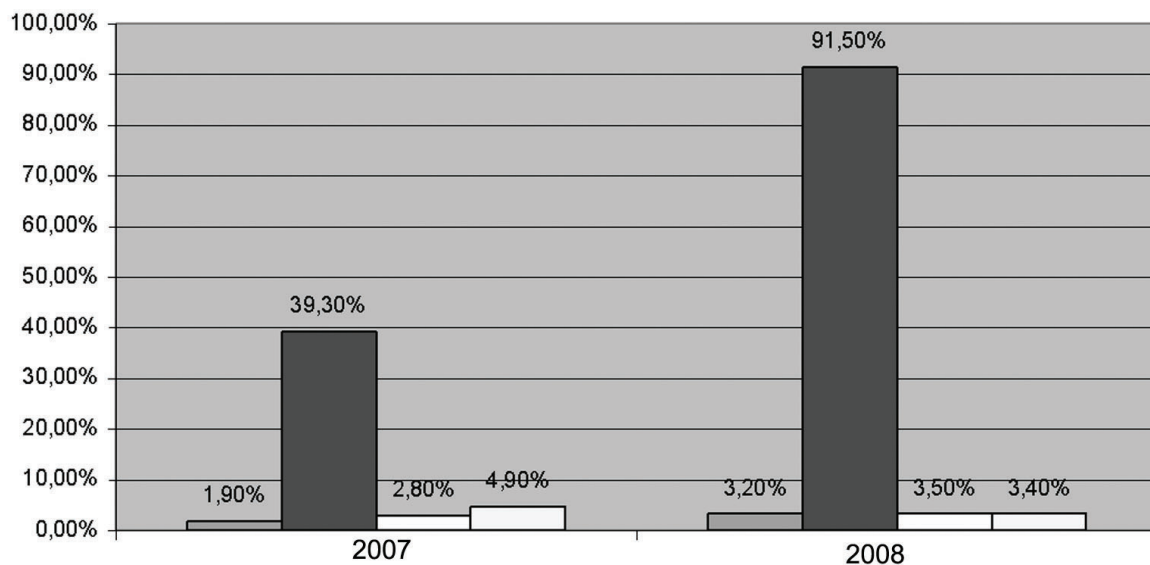

Рис. 3 Страхові премії та виплати за угодами, які становлять найбільшу частку у страхових портфелях страховиків Полтавщини за 2007–2008 рр. [10]:

- премії від добровільного особистого страхування (без страхування життя);
- премії від добровільного майнового страхування;
- виплати по добровільному особистому страхуванню (без страхування життя);
- виплати по добровільному майновому страхуванню

Значне збільшення надходжень страхових премій з добровільного майнового страхування відбулося за рахунок розвитку авто-КАСКО та кредитного страхування, спричиненого ак-

тивним поширенням кредитування фізичних осіб протягом останніх років, коли банківський сектор був практично невичерпним джерелом клієнтури для страхових компаній (30–60 %

грошових надходжень страховиків).

Значна перевага у структурі досліджуваного страхового портфелю обсягів премій за добровільним майновим страхуванням над обсягами премій за іншими видами страхування є явищем досить негативним. Розвинуті зарубіжні страхові компанії намагаються максимально диверсифікувати власний портфель: один вид страхування забезпечує їм не більш, як 50 % премій. Деяким вітчизняним страховим компаніям авто-КАСКО та кредитне страхування до кризи забезпечувало 70–90 % надходжень усіх премій, що свідчить про порушення одного з загальновідомих правил уникнення ризику: його розсіювання.

На нашу думку, впровадження в діяльність страховиків системи оцінки ризику забезпечить недопущення подібних ситуацій. Контроль повинен бути двостороннім: страховик

здійснює внутрішнє управління власними ризиками, а держава – зовнішній нагляд за ризиками, який може бути включений до функцій Департаменту пруденційного нагляду, створення якого планується Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України у поточному році [8].

Премії з добровільного особистого страхування (без страхування життя) у 2008 р. відносно з 2007 р. збільшилися втричі, але, як у 2007 р., так і у 2008 р. такі угоди характеризуються збитковістю через перевищення виплат над преміями.

Щоквартальні обсяги чистих страхових премій у 2008 р. (рис. 4) характерні сплеском надходжень у другому кварталі, який змінився значним спадом у третьому і четвертому кварталах, що можна пояснити впливом наслідків світової фінансової кризи.

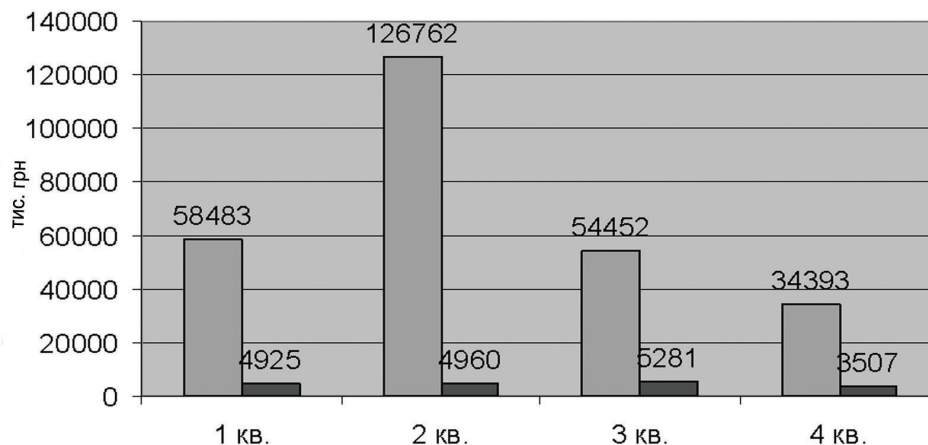

Рис. 4. Щоквартальні обсяги надходжень чистих страхових премій і виплат страхових компаній Полтавської області за 2008 р. [10]:

■ – чисті страхові премії; ■ – чисті страхові виплати

Щоквартальні обсяги чистих страхових виплат у 2008 р. демонструють у перших трьох кварталах повільне збільшення, а в четвертому – відчутне зниження. Чинником даної ситуації можна вважати зокрема введення мораторію на повернення банками депозитів, на яких зберігалися резерви страховиків, що спричинило недостатність оборотних коштів і зниження фінансової надійності страхових компаній і внаслідок цього затримку виплат ними страхових відшкодувань.

У цілому стан страхового ринку Полтавщини за 2006–2008 рр. – функціонування страхо-

виків зі статусом юридичні особи ми можемо оцінити переважно як негативний, оскільки за досліджуваний період:

- зменшуються загальні обсяги доходів страховиків;
- загальні обсяги видатків мають тенденцію до зрівняння з загальними обсягами доходів страховиків;
- темпи приросту видатків перевищують темпи приросту доходів, у минулому році спостерігалось від'ємне значення цих двох показників;
- страховиками не здійснюється розсію-

вання ризику;

- частка страхових премій у валовому регіональному продукті Полтавщини є меншою за 1 %;
- на території Полтавської області не функціонують life-страховики зі статусом юридичних осіб.

Ми вважаємо, що зміцненню платоспроможності страховиків Полтавщини та підвищенню до них довіри серед населення сприятиме створення Регіонального (Полтавського) фонду страхових гарантій (Р(П)ФСГ) за рахунок відрахувань страховиками частки чистих страхових премій. Метою функціонування Р(П)ФСГ буде здійснення компенсаційних виплат у випадку неплатоспроможності страховиків регіону. Суттєвою підтримкою страхової сфери також може бути формування субвенційного страхового фонду Полтавщини, створеного з метою компенсації різниці між реальним і необхідним обсягом фінансування страхових відшкодувань згідно з ринковими цінами.

На нашу думку, формування стратегії регіональної страхової політики зумовлює необхідність подальших досліджень у таких напрямках:

- вивчення досвіду розвинутих країн з метою створення регіональної бюджетно-страхової моделі;
- розробка рекомендацій щодо організаційного, методичного та нормативного забезпечення формування Регіонального (Полтавського) фонду страхових гарантій і субвенційного страхового фонду Полтавщини;
- розробка механізму регулювання страхової діяльності способом оцінки сукупного ризику.

Отже, створення оптимальних умов для функціонування на території Полтавської області страхових компаній зі статусом юридичної особи повинно бути одним з напрямів регіонального стратегічного розвитку. Пожвавлення функціонування ринку страхових послуг можливе за умови підвищення довіри суб'єктів регіонального страхового поля до страховиків, використання досвіду розвинутих країн щодо запровадження механізмів залучення страхових відносин до програм соціального захисту, визначення теоретико-методологічних засад, факторів і важелів

впливу на регіональний страховий ринок Полтавщини, характер і склад яких потребує подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про страхування: Закон України від 7.03.1996 р. № 85/96-ВР із змінами і доповненнями від 18.12.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Вовчак О. Д. Страхування : навч. посіб. – 3-тє вид., стереотипне / О. Д. Вовчак. – Львів : Новий Світ-2000, 2006. – 480 с.
3. Журавель Т. М. Аналіз сучасного стану страхового ринку України та перспективи його розвитку / Т. М. Журавель, С. Ю. Романенко. // Фінансово-кредитна діяльність : проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. – 2008. – № 2 (5) – С. 127.
4. Навроцький Д. А. Формування страхового ринку України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / Д. А. Навроцький. – К., 2005. – 16 с.
5. Страхування : підручник / за ред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2008. – 1019 с.
6. Фурман В. М. Страховий ринок в Україні : проблеми становлення та стратегія розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / В. М. Фурман. – К., 2006. – 38 с.
7. Ярошенко А. М. Корпоративна культура страховика / А. М. Ярошенко // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 2. – С. 48–54.
8. Підсумки діяльності страхового ринку за 2008 рік. Проблеми, перспективи та нові напрямки державного регулювання страхової діяльності на 2009 рік : матеріали Всеукр. наради орг. держ. вл. та страхового бізнесу України від 14 квітня 2009 р. – Презентація до виступу Голови Держфінпослуг Суслєва В. І. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/narada_14.04.09.ppt
9. Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ризиків фінансових послуг України. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>
10. Статистичний щорічник Полтавської області за 2007–2008 роки. – Полтава : Голов. упр. статистики у Полтавській обл., 2008. – 433 с.

РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

М. П. Гайванюк

Світова фінансова криза, яка охопила своїм усім аспектам економічного життя суспільства більшості країн стане однією з ключових подій XXI ст. Нинішній розвиток ситуації на міжнародних фінансових ринках свідчить неготовність державних механізмів регулятивного впливу на економіку до ефективної протидії тим негативним процесам, які через фінансовий сектор вводять у депресивний стан усе світове господарство. Причому ця неготовність проявилася не лише в країнах, що розвиваються чи перебувають у стані переходу до ринкових відносин і в яких відсутні або ще належним чином не налагоджені ефективні засоби й методи реалізації державної економічної політики, а й у розвинутих країнах, які мають величезний досвід організації ринкових відносин і їх регулювання.

Особлива регулятивна роль держави необхідна банківській системі, яка сьогодні потребує комплексного оздоровлення. Крім того, важливо визначити міру такого регулювання, адже банки опосередковано регулюються і через ринковий механізм.

Вплив світової фінансової кризи наглядно продемонстрував нездатність вітчизняної банківської системи протистояти її викликам, мобільно пристосовуватися до мінливих ринкових умов і проявив потенційні ризики її дестабілізації.

Для мінімізації негативних наслідків сучасної світової фінансово-економічної кризи необхідні рішучі та водночас виважені дії урядів і центральних банків. Особливо важливе значення має оптимальний вибір можливих антикризових заходів.

Економічне регулювання банківської діяльності впливає на банки переважно опосередковано і не передбачає встановлення прямих заборон чи обмежень. Визначено три основні

групи методів економічного регулювання: податкові; нормативні, коли розміри обмежень або пільг, які вводяться, прив'язуються до кількісних характеристик операцій, що регулюються; коректуючі, які відрізняються гнучкістю і оперативністю, можливістю діяти стимулююче залежно від ситуації. Використання податкових методів є прерогативою фінансових органів, в той час як нормативних і коректуючих – центрального банку.

Нормативні методи застосовуються за допомогою таких інструментів впливу, як встановлення відрахувань у певні фонди кредитних установ, коефіцієнтів ліквідності та достатності банківського капіталу, а також інших видів показників і коефіцієнтів, обов'язкових для виконання і визначених у вигляді нормативів. До коректуючих методів впливу відносяться операції, які виконує центральний банк на відкритому чи кредитному ринку.

Оскільки нормативні методи застосовуються з метою встановлення і проведення періодичного контролю за виконанням нормативів у вигляді співставлення двох величин, то швидкість їх впливу є доволі низькою і ефект від нормативів, що вводяться, може проявитися через тривалий проміжок часу. Коректуючі методи здійснюється застосовуються для проведення кредитних операцій центрального банку і операцій з цінними паперами, які можуть здійснюватися на розгляд центрального банку в потрібних обсягах і з певною періодичністю. Завдяки даним характеристикам досягається гнучкість і оперативність.

Регулювання банківської діяльності відбувається на макро- і мікрорівнях. Це взаємопов'язані процеси, які зумовлюють один одного. Кредитно-грошова політика є однією з важливих складових загальноекономічного регулювання з метою забезпечення стійкого